

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

22. søndag etter pinse – 13. november 2011

Prekentekest: 2 Mos 3,11–18

Lesetekst I: Apg 17,22–32

Lesetekst II: Joh 12,44–50

Guds navn

Til teksten

Teksten er en del av det større avsnittet 2 Mos 3,1–4,17, som beretter om kallelsen av Moses. Sammenholdt med andre kallelsesberetninger i GT viser 2 Mos 3,1–4,17 fellestrekk både med tekster som handler om kallelse av en redningsmann (Gideon, Dom 6,11–24; Saul, 1 Sam 9–10) og med profetenes kallelsesberetninger (Jes 6; Jer 1; Esek 1–3). I 2 Mos 3,1–4,17 kalles Moses både til profet og redningsmann.

Kallelsesberetningene inneholder visse felles form-elementer: a) møte med det guddommelige, b) omtale av folkets nød, c) kall og oppdrag, d) vegring, e) tilsagn om Guds bistand, f) tegn. – Der vår prekentekest setter inn, er oppdraget allerede gitt (v. 10). Teksten åpner med at Moses vegrer seg (v.11), fortsetter med tilsagn om bistand og tegn (v.12), og utvides til sist med åpenbaringen av Guds navn. En parallell tekst om kallelsen av Moses fins i 2 Mos 6,2–7,7.

V. 11 inneholder den tradisjonelle vegringen fra en som blir kalt. Moses føler seg ikke skikket for den store oppgaven å forhandle med farao og være leder for et helt folk.

V. 12. Men det er ikke Mose personlige kvalifikasjoner det kommer an på. Han er et redskap for Guds plan, og Gud selv vil være med ham og gi ham et tegn. Teksten inneholder et hebraiskspråklig problem når det gjelder hva tegnet består i. Rimeligvis er det tenkt på den brennende tornebusken som ikke brenner opp (v. 2).

V. 13–15 inneholder åpenbaringen av Guds navn. Avsnittet er sterkt omdiskutert i bibelvitenskapen. Teksten forutsetter at Moses trenger en guddommelig legitimasjon overfor folket. Og den består i å gjøre oppdragsgiverens navn kjent.

Respekt for helligheten

Som kjent vet vi ikke med full sikkerhet hvordan Guds navn ble uttalt, idet man av respekt for gudsnavnets hellighet leste et erstatningsord når man kom til Guds navn i teksten. Greske gjengivelser av Guds navn hos kirkefedrene synes imidlertid å ha godtgjort at uttalen

av Guds navn var Jahve. Ordets herkomst og rent språklige betydning hersker det derimot ingen enighet om. Det er minst et dusin språklige tolkninger som kan gjøre krav på å bli tatt alvorlig. Vesentlig for vår bruk av teksten er imidlertid ikke hvordan dette måtte forhold seg rent språkvitenskapelig, men den tolkning som teksten selv gir.

Eneste forklaring

Det er ingen tvil om at teksten setter navnet Jahve i forbindelse med verbet "å være, bli": haja (eldre form: hawa). Navnet fins over 6700 ganger i GT, men det er bare her det gjøres et forsøk på å forklare det. Hva innebærer så utsagnet "Jeg er den jeg er" (æhjæh asjær æhjæh)? Setningen gir et klart ordspill med navnet Jahve (jahwæh). Den gamle greske oversettelsen Septuaginta oversetter: "Jeg er den værende." Men dette blir en alt for statisk forståelse av det hebraiske haja, som like mye betyr "bli", "være aktiv, virksom". Utsagnet vil utvilsomt også si noe om ham som er "den første og den siste", sml. steder som Jes 41,4; 44,6; 48,12.

Men den Gud som "er", er også den som aktivt og handlende er til stede hos sine og griper inn til deres redning (se 33,19). Det er Guds virksomme og maktfulle nærvær det dreier seg om.

Selv om teksten sier at Guds navn kunngjøres for Moses som noe nytt, sier den også at det ikke er noen ny Gud det dreier seg om. Jahve er "fedrenes Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud". Den Gud som var med fedrene, er den Gud som er og vil være med sitt folk. Teksten vitner om at gudsåpenbaringen i GT er én. Under forskjellige gudsbetegnelser og til forskjellige tider er det hele veien den samme åpenbaringssammenheng det dreier seg om.

Den Gud som har sendt Moses, er fedrenes Gud. Hans navn er Jahve. På denne måten bekrefter Moses sin kallelse til redningsmann og profet ved å kunngjøre Guds sanne navn.

Til prekenen

Teksten vitner om kontinuiteten i gudsåpenbaringen. Videre viser den oss Gud både som den uforanderlige og den aktivt handlende. En preken over 2 Mos 3,11–15 bør konsentrere seg om navneåpenbaringen. En må da ikke miste av syne det faktum at Guds direkte selvåpenbaring og hans aktive handlinger finner sted innenfor den historie som også er vår. Jahve er virksom i folkets historie. I de handlinger Jahve gjør for sitt folk, vil det erfare hvem han er.

Navnet er ikke umiddelbart identisk med Gud selv, men det representerer ham. I dette ligger en viktig og uomgjengelig ansats for den kristne lære om treenigheten. Men i NT trer Jesu navn ("Jahve frelser") i stedet for det uttalte gudsnavn i GT. "Jeg har åpenbart ditt navn for de mennesker du gav meg fra verden." (Joh 17,6).

Alfa og Omega

En kan i denne preken ikke komme utenom en redegjørelse for hvordan Jahve-navnets hellighet førte til at det (vanligvis) ikke ble uttalt. Derfor leste en "Herren" når en kom til Guds navn i bibelteksten. Og det var som "Herren" (Kyrios) gudsnavnet stod å lese i de første kristnes greske bibel, Septuaginta. Den urkristne bekjennelsen "Jesus er Herre" (1 Kor 12,3) viser navneidentiteten mellom Jahve og Jesus. En tilsvarende identifisering foretar Johannes' åpenbaring. I Åp 1,8 taler Gud med tydelig referanse til 2 Mos 3,14 og de nevnte

stedene fra Jesaja-boken (Jes 41,4 etc.): ”Jeg er Alfa og Omega, sier Gud Herren, han som var og som er og som kommer, Den Allmektige.” Her møter vi både Jahve (”Herren”) og fedrenes Gud (”Den Allmektige”). Men i Åpenbaringens siste kapittel er det Jesus som ”er Alfa og Omega, den første og den siste, begynnelsen og enden” (Åp 22,13).

Meddelelsen av gudsnavnet skjer av Guds frie vilje og har også sammenheng med utvelgelsen og pakten. Av dette følger at enhver forbindelse med denne Gud springer ut av hans frie nåde.

Salmer som omtaler Guds navn, er blant andre:

NOS 269 Overmåte fullt av nåde
NOS 268 Herre Gud, ditt dyre navn og ære
NOS 276 Lovsong skal all heimen kveda
NOS 297 Min sjel, min sjel, lov Herren

Dagfinn Rian,

Førsteamanuensis i religionsvitenskap ved NTNU, Trondheim, med jødedom og kristendom som særlige undervisningsområder. Aktiv i Israelsmisjonen i over 40 år som forkynner, foredragsholder og skribent.

dagfinn.rian@hf.ntnu.no